

Karistuspoliitika võime mõjutada majandust

Norman Aas

Riigi peaprokurör

1. Kvaliteetne ja toimiv õiguslik keskkond on üheks majanduse toimimise eelduseks. Karistusõigus ise ei reguleeri ega valitse majandust, karistusõigus kaitseb üksnes teiste õigusharude või muude ühiskondlike kokkulepete alusel loodud majanduskeskkonda ja selle väärtusi.

2. Majanduskuritegude (aga ka laiemalt nn erasektori korrupsiooni) ohtlikkus ja nendega tekitatav kahju kasvab koos majanduse arenguga. Kapitaliturud, ülemaailmastumine, suurettevõtete teke jms on lisaks positiivsele kaasa toonud ka uusi ohte Eesti avatud turumajandusele. Viimastel aastatel välja tulnud turumanipulatsioonid, kartellikokkulepped, rahapesu, siseteabe väärkasutamised, intellektuaalse omandi rikkumised jms on selle tõestuseks.

3. Majanduskuriteod pannakse toime büroode vaikuses. Nad on anonüümsed, nende kahjulik tagajärg ei saa üldse ilmsiks või on mõistetav üksnes eriteadmiste rakendamisel. Samuti on majanduskuritegevusele iseloomulik ahela- (nt tulude varjamine viib rahapesuni, milleks võidakse kasutada dokumentide võltsimist jne) ja spiraalpõhimõte (liigutakse edasi järjest suurematele ja tulutoovamatele „projektidele“). Tihe seos majandusega viib paigast senise tasakaalu konkurentsis, mistõttu ka teised äriühingud võivad „nakatuda“ kuritegelikust käitumisest.

4. Arvestades majanduskuritegude spetsiifikat, sellest tulenevaid raskusi kuritegude avastamisel ja kaasnevate õigusvaidluste keerukust, on majanduskeskkonna kaitsmine karistusõiguse jaoks küllaltki suur väljakutse. Ühest küljest ei tohi reguleerida majanduskeskkonda üle ja kehtestada majanduselu oluliselt pärssivaid reegleid (ülekriminaliseerimise oht), teisest küljest ei tohi karistusõigus jääda aga ka hambutuks.

5. Ülekriminaliseerimise oht tekib eelkõige juhtudel, kui menetluslikud vahendid, võimalused ja oskused majanduskuritegude vastu võitlemiseks on ebapiisavad. Ja vastupidi, menetlussuutlikkuse tõus võimaldab materiaalõigusel leebemaks muutuda.

6. Konkreetsete kriminaalmenetluste mõju nii kahtluse alla sattunud ettevõtete majandustegevusele kui majandusele laiemalt võib olla küllaltki suur, samas puudub otsene seaduslik regulatsioon sellega arvestamiseks. Näiteks võib äriühingu süüdimõistmine (või isegi süüdistamine) viia hulga töökohtade kaotuseni.

7. Majanduskuritegevuse puhul omab üldpreventsioon võrreldes teiste kuritegevuse liikidega suuremat mõju.